

An aerial night photograph of the Porvoo harbor and city center. The harbor is filled with numerous sailboats docked at piers. A bridge spans the water, and the city buildings are illuminated with warm lights. A large crowd of people is gathered on a promenade along the water's edge, where colorful string lights are strung across. The overall scene depicts a vibrant public event or festival.

PORVOON JULKISEN TAITEEN PERIAATTEET

PORVOO BORGÅ

Hyväksytty Porvoon kaupunginhallituksessa
27.4.2026 § 101.

tilaaja:
Porvoon kaupunki

toimitus ja taitto:
Frei Zimmer Oy

kannen kuva:
Jokikarnevaalit, Porvoon kaupunki

Tiivistelmä 3

MIKSI? 4

- 1 Johdanto 4
- 2 Mitä on julkinen taide? 6
- 3 Miksi julkista taidetta Porvooseen? 7

MITEN? 8

- 4 Julkisen taiteen hankinnan linjaukset 8
- 5 Julkisen taiteen lupaprosessit 10
- 6 Taidehankinnan prosessit 11
- 7 Porvoon kaupungin periaatteet julkisen taiteen hankintaan 15

KUKA? 17

- 8 Julkisen taiteen ohjausryhmä 17

YLLÄPITO, OSALLISUUS JA VIESTINTÄ 20

- 9 Julkisen taiteen omistajuus, elinkaari, huolto ja ylläpito 20
- 10 Osallisuus julkisessa taiteessa 23
- 11 Viestintä 24

TIIVISTELMÄ

Porvoon kaupungin julkisen taiteen periaatteet -asiakirja määrittelee, miksi ja miten kaupunki hankkii julkista taidetta sekä kuka prosessia ohjaa. Kaupungilta on toistaiseksi puuttunut julkisen taiteen hankintoja ohjaava asiakirja. Ohjeistuksen tavoitteena on taidehankintojen mahdollistaminen osana rakennus- ja kaupunkisuunnitteluhankkeita yhdenvertaisesti eri kohteissa ja eri puolilla kaupunkia.

Julkinen taide parantaa ympäristön viihtyisyyttä ja vahvistaa elinympäristön identiteettiä ja lisää taiteen saavutettavuutta. Viihtyisä ympäristö koetaan usein myös turvallisena. Taiteilijoille julkisen taiteen hankinnat tarjoavat työmahdollisuuksia. Julkinen taide voi olla pysyvää tai väliaikaista ja sijoittua ulko- tai sisätiloihin.

Porvoon kaupunki ottaa käyttöön mallin, jossa julkinen taide kytketään varhaisessa vaiheessa osaksi rakennus- ja kaupunkisuunnitteluhankkeiden suunnitteluprosessia. Yli viiden miljoonan euron hankkeissa taide käsitellään osana tarveselvitystä tai vastaavaa dokumenttia. Tavoitteena on varata taiteelle 0,5–1 prosenttia investoinnin kokonaisbudjetista, kun kyseessä on kasvun ja oppimisen tai elinvoiman toimialan

palveluita varten toteutettava hanke. Lisäksi asiakirja määrittelee, miten päätökset tehdään mahdollisista tulevista taidekaupunginosista, joissa alueen rakentajia veloitetaan osallistumaan alueen taiteen toteuttamiseen.

Kaupunki perustaa julkisen taiteen ohjausryhmän, joka varmistaa taiteen huomioimisen suunnittelussa sekä koordinoi taidehankintojen taiteellista ja teknistä laatua. Valmistuneet teokset liitetään kaupungin taidekokoelmaan, ja niiden huolto- ja omistajuusvastuut määritellään tapauskohtaisesti.

Taidehankinnat etenevät vaiheittain päätöksestä taideohjelmaan tai -suunnitelmaan, taiteilijavalintaan, luonnoksiin, toteutukseen ja vastaanottoon. Taiteilijavalinnassa noudatetaan Suomen Taiteilijaseuran ohjeistusta koskien eri taiteilijavalintatapoja, kuten portfoliohakuja, kilpailuja, rinnakkaisia luonnostilauksia tai suoria tilauksia. Tavoista valitaan kohteeseen parhaiten soveltuva käytäntö.

Asukkaiden osallistaminen ja avoin viestintä ovat keskeisiä periaatteita, ja julkinen taide nähdään keinona lisätä yhteisöllisyyttä ja tuoda kulttuuria kaikkien ulottuville.

Julkinen taide parantaa ympäristön viihtyisyyttä, saavutettavuutta, identiteettiä ja turvallisuutta sekä tukee taiteilijoita.

Prosenttitaidehankkeissa varataan taiteelle 0,5–1 % investoinnin kokonaiskustannuksista

MIKSI?

Porvoon kaupungin julkisen taiteen periaatteet -asiakirjan tavoitteena on selkeyttää kaupungin julkisen taiteen parissa tehtävää työtä, eri toimijoiden rooleja sekä rahoitusta. Asiakirja on jaoteltu neljään osioon, jotka vastaavat kysymyksiin miksi, miten ja kuka hankkii julkista taidetta Porvoon kaupungissa. Lisäksi se antaa ohjeita taiteen ylläpitoon, osallisuuden lisäämisen ja viestintään.

1 Johdanto

Porvoon kaupunki on Suomen toiseksi vanhin kaupunki, joka on tunnettu ainulaatuisesta historiasaan, vanhasta kaupunkiympäristöstään ja taiteen ja kulttuurin suurmistä kuten taidemaalari Albert Edelfeltistä, kansallisrunoilija Johan Ludvig Runebergistä ja kuvanveistäjä Ville Vallgrenista. Myös nykyisin kaupungissa elää ja vaikuttaa suuri joukko taiteilijoita ja kulttuuritoimijoita.

Porvoon kaupungilla on oma yleinen taidekokoelma, johon kuuluu runsaat 600 taideteosta. Kokoelma on karttunut 1900-luvulta lähtien kaupungin tekemien taideostojen ja lahjoitusten myötä, ja sen painopisteenä on kuvataide ja porvoolaiset taiteilijat. Kaupungilla on myös kaksi lahjoituksina saatua erillistä taidekokoelmaa: Yrjö A. Jäntin taidekokoelma ja Walter Runebergin veistoskokoelma.

Kaikkiaan teoksia on noin 2000. Kokoelmateoksia on sijoitettu esimerkiksi kaupungin julkisiin tiloihin kuten kouluihin, kirjastoihin, muihin toimitiloihin ja kaupungintaloon sekä talletuksina Itä-Uudenmaan hyvinvointialueelle.

2000-luvulta lähtien kokoelmaan on hankittu enemmän myös julkiseen kaupunkitilaan toteutettua taidetta, kuten Jarmo Velloksen Tiedon pylväkset Albert Edelfeltin koulun pihalla (2009), Kirsi Kaulasen ja Ylva Holländerin Valtiopäivätriptyykin August Eklöfin puistossa joen länsirannalla (2009) ja Taidetehtaan edustalle sijoittuva Anssi Pulkisen ja Taneli Rautiaisen teos Asetelma (2013).

Digitaalinen kokoelma

Porvoon on avannut taidekokoelmiansa digitaalisesti. Porvoon virtuaalinen taidemuseo tarjoaa mahdollisuuden tutustua kymmeniin teoksiin verkossa, mikä tekee taiteesta saavutettavaa myös niille, jotka eivät pääse fyysisiin tiloihin.

Kaupungin julkiseen taiteeseen on lisäksi mahdollista tutustua sähköisen karttapalvelun avulla.

Porvoon Länsiranta

Porvoon Länsiranta on kaupungin ensimmäinen taidekaupunkiosa, jolle on vuonna 2014 laadittu oma taideohjelma. Taideohjelman myötä Länsirannasta ja sen lähikortteleista on muodostunut kaikille avoin julkisen nykytaiteen ulkogalleria. Alueelle on syntynyt ohjelman myötä tähän mennessä noin 20 julkista taideteosta, joiden tekijöinä on ollut porvoolaisia sekä muita suomalaisia ja ulkomaalaisia nykytaiteilijoita. Vuonna 2023 myös Porvoon puistokadulle laadittiin oma taideohjelma, joka odottaa alueen rakentumisen käynnistymistä. Molempien alueiden taide rahoitetaan alueiden rakentajille määritellyn taidevelvoitteen turvin.

Kulttuuriohjelma

Porvoon kaupungin kulttuuriohjelmassa 2030 todetaan, että taidetta ja kulttuuria tulee viedä myös niiden asukkaiden luokse, joilla ei ole mahdollisuuksia liikkua taide- ja kulttuuritarjonnan perässä. Tähän tehtävään julkinen taide osana kaupunkiympäristöä, oppilaitoksia ja vastaavia julkisia tiloja vastaa

erityisen hyvin. Kulttuuriohjelmassa mainittuina toimenpiteinä on muun muassa esitetty, että taideohjelmat ja taiteen prosenttiperiaate otetaan osaksi elinympäristöä. Keskeisten alueiden rakentamisen yhteydessä suunnitellaan ja hankitaan julkista taidetta ympäristön viihtyisyyden parantamiseksi. Lisäksi kaupungin omassa rakentamisessa huomioidaan prosenttiperiaate tarveselvityksen ja hankesuunnitelman osana. (<https://www.porvoo.fi/app/uploads/sites/2/2022/10/Kulttuuriohjelma-Suomi-saavutettava3009.pdf>).

Kaupunkistrategia

Porvoon kaupunkistrategia 2026–2029 on laadittu samanaikaisesti tämän dokumentin kanssa. Julkisen taiteen periaatteet kytkeytyvät erityisesti kaupunkistrategian tavoitteeseen puhtaasta, kauniista ja kutsuvasta elinympäristöstä, jota julkinen taide osaltaan rakentaa. Samalla se lisää kaupungin omaleimaisuutta. Kun taidetta sijoitetaan kaupungin julkisiin rakennuksiin, kuten päiväkoteihin ja kouluihin, se tulee tasapuolisesti kaikkien kaupungin lasten saataville. Tulevaisuudessa, kun kaupunkistrategia päivittyy, voidaan tarkastella ja päivittää myös julkisen taiteen strategian linjauksia.

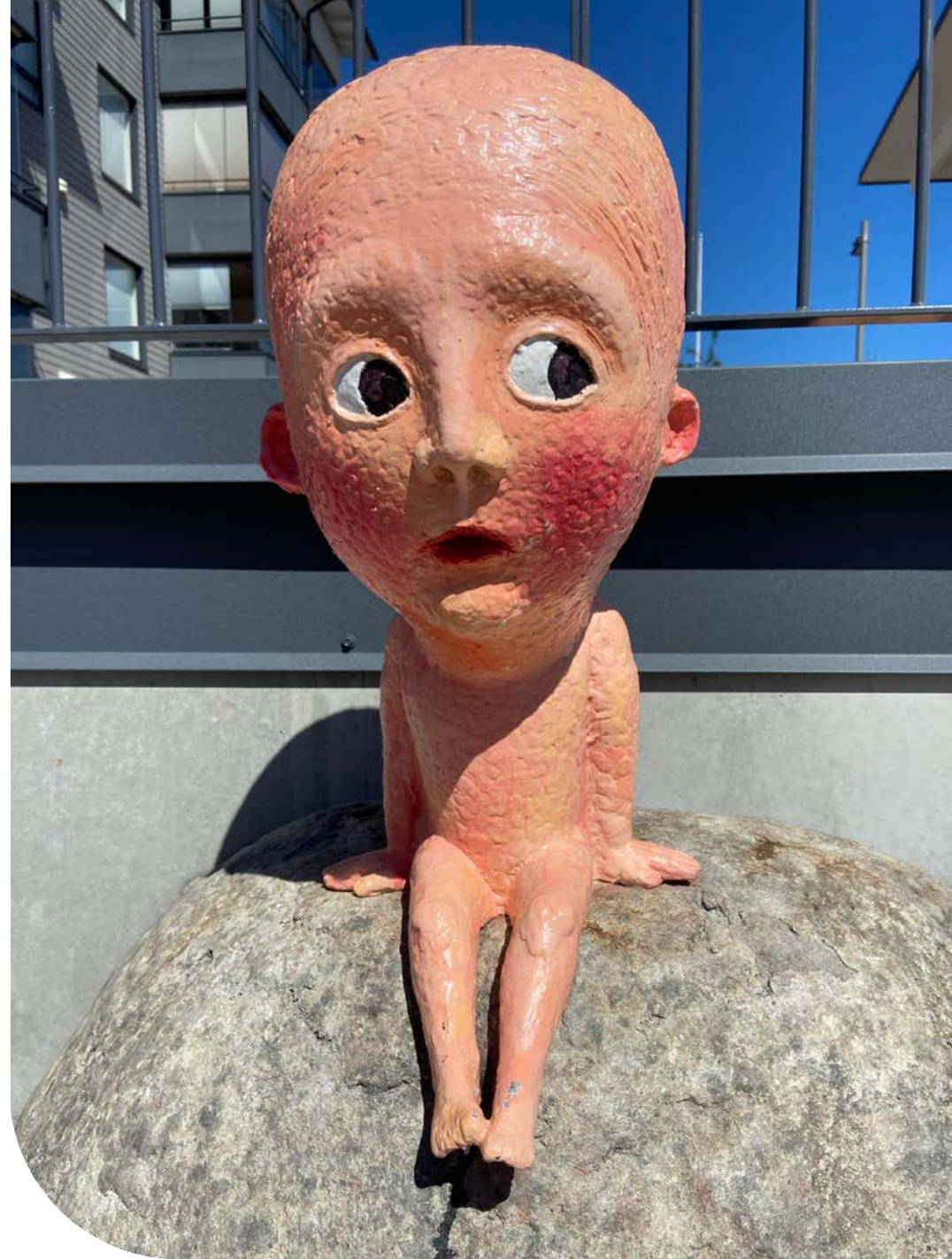

2 Mitä on julkinen taide?

Julkinen taide on julkiseen ulko- tai sisätilaan sijoitettua taidetta. Se voi olla pysyvää tai väliaikaista ja se on yleensä esteettömästi kenen tahansa saavutettavissa. Useimmiten julkinen taide toteutetaan julkisella rahoituksella, mutta se voi syntyä myös yhteistyössä yksityisten rahoittajien kanssa.

Julkinen taide on usein paikkasidonnaista. Se suunnitellaan ja toteutetaan harkitusti tiettyyn ympäristöön ja kohteeseen. Julkinen taide on muodoltaan monipuolista. Se voi olla veistotaidetta, valotaidetta, äänitaidetta, installaatiota, maalauksia tai se voi integroitua osaksi rakenteita ja pintoja. Lisäksi julkinen taide voi olla luonteeltaan väliaikaista, kuten performansseja, yhteisötaidetta tai ympäristö- ja vihertaidetta.

Julkinen taide voi ilmaista arvoja, joita yhteisö pitää merkityksellisinä. Taide voi toimia kohtaamispaikkana ja keskustelun herättäjänä, se tarjoaa mahdollisuuden jakaa kokemuksia ja tulkintoja. Näin julkinen taide ei ole vain esteettinen lisä ympäristöönsä, vaan aktiivinen osa sen merkityksiä ja tarinoita.

Kukkulan kuningas, Tommi Toija, 2021, kuva Frei Zimmer.

3 Miksi julkista taidetta Porvooseen?

Toteuttamalla julkista taidetta kohennetaan tasa-arvoisesti yhteistä ympäristöä, parannetaan kulttuurin ja taiteen saavutettavuutta, edistetään matkailua, kaupunkilaisten hyvinvointia sekä taiteilijoiden työtilaisuuksia. Taiteen edistämiskeskuksen marraskuussa 2024 teettämän tutkimuksen mukaan 77 prosenttia kyselyyn vastanneista halusi taideteoksia arkiympäristöönsä kuten asuinalueille, opiskelu- tai työpaikoille, kirjastoihin tai vastaaviin paikkoihin (lähde: <https://www.taike.fi/fi/lehdistotiedotteet/julkisen-taiteen-kannatus-suomessa-kasvanut>). Toukokuussa 2025 Taidetehtaan Rantakorttelin taidekilpailun yleisöäänestyksen yhteydessä järjestetty kysely vahvistaa, että myös porvoolaiset toivovat julkista taidetta ympäristöönsä. Eniten taidetta toivotaan osaksi yleisiä puistoja, toreja ja viheralueita.

Kyselyn mukaan Porvoon kaupunkiin halutaan julkista taidetta, sillä taide tekee ympäristöstä inhimillisempää, luo paikoille merkityksiä ja

muistoja. Julkinen taide voi lisätä alueen tai paikan turvallisuutta sekä vähentää ilkeävaltaa, kun arvostus kaupunkiympäristöä kohtaan kasvaa. Julkisella taiteella on usein myös viestinnällinen, imagollinen ja symbolinen tehtävä. Se on myös arvovalinta, joka kertoo kaupungin arvostavan asukkaitaan ja kaupunkitilansa käyttäjiä tuottamalla ympäristöön taidetta, jollaista ei voi kokea missään muualla. Taide voi rakentaa ja vahvistaa paikan tai alueen identiteettiä. Yksittäiset teokset voivat tuoda esiin alueen historiaa, kulttuurisia juuria tai tulevaisuuden suuntautuvaa ajattelua.

Porvoon kaupungilla ei ole aiemmin ollut selkeitä periaatteita tai käytäntöjä julkisen taiteen hankinnoissa. Tämä asiakirja pyrkii vastaamaan siihen tarpeeseen. Kaupunki ei ole myöskään virallisesti sitoutunut noudattamaan rakentamisessaan valtakunnallisesti suositeltua prosenttiperiaatetta, jossa tietty prosenttiosuus (yleensä 0,5–2 %) rakentamisbudjetista käytetään taiteen hankintaan.

Vuoronumerolla, Arja Kärkkäinen, 2021, kuva Frei Zimmer.

Kaupunki on kuitenkin 2000-luvulla hankkinut taidetta yksittäisiin keskustan kohteisiin, ja se on myös sijoittanut teoksia kokoelmistaan uusiin kohteisiin. Tästä syystä esimerkiksi osassa kouluja on julkista taidetta ja osassa ei. Olisi kuitenkin suotavaa, että porvoolaisilla olisi mahdollisuus nauttia tasapuolisesti julkisesta taiteesta elinympäristössään.

Julksen taiteen periaatteet -asiakirja on laadittu vuoden 2025 aikana toimialoja ylittävässä työryhmässä. Asiakirja on tarkoitettu ensisijaisesti Porvoon kaupungin sisäiseen käyttöön selkeyttämään ja yhtenäistämään julkisen taiteen prosesseja eri toimialojen sisällä ja niiden välillä koko kaupungin alueella.

MITEN?

4 Julkisen taiteen hankinnan linjaukset

Tämä asiakirja ohjaa Porvoon kaupungin julkisen taiteen hankintoja. Linjaukset koskevat sekä kaupungin rakennuttamia, hallinnoimia ja omistamia kiinteistöjä, että tärkeitä kaupunkitiloja kuten puistoja, toreja ja liikuntapaikkoja. Lisäksi asiakirja määrittelee, miten päätökset tehdään mahdollisten tulevien taidekaupunginosien tai taidevelvoitteiden osalta. Tavoitteena on kaupungin toimintatavan muutos siten, että taide huomioidaan tarpeeksi varhaisessa vaiheessa sekä rakennus- että kaupunkisuunnitteluhankkeissa.

4.1 Linjaus taidehankkeiden toteutuksesta kaupungin omissa rakennus- ja infrahankkeissa

Porvoon kaupunki ottaa käyttöön mallin, jossa taidehankinta on käsiteltävä julkisen taiteen ohjausryhmän toimesta ja osana tarveselvityksen tai vastaavan dokumentin laadintaa kaikissa arviolta yli viisi (5) miljoonaa maksavissa hankkeissa, kun kyseessä on kasvun ja oppimisen tai elinvoiman toimialan palveluita varten toteutettava rakennus- tai peruskorjaushanke. Esitys taidehankinnasta voidaan tehdä myös liittyen muihin hankkeisiin, väliaikaisiin toteutuksiin sekä kaupunkitilaan ja infraan yhdistyviin hankkeisiin. Ohjausryhmä voi lausua myös taiteen huomioimisesta pienemmissä rakennus- tai peruskorjaushankkeissa. Ohjausryhmän suositus huomioidaan hankkeen budjetin mahdollistamissa puitteissa osana hankkeeseen liittyvää päätöksentekoa.

Kohteeseen toteutettava taide voi olla erillinen taideteos, rakentamiseen integroitua taidetta tai teos voi olla Porvoon kaupungin taidekokoelmasta, joka sijoitetaan kohteeseen väliaikaisesti tai pysyvästi.

Rahoitustapa

Kun on kyse kaupungin rakennuttamasta kohteesta (rakennushanke tai infraan liittyvä hanke), taiteelle voidaan varata tietty prosenttiosuus hankkeen kokonaisbudjetista tai määrittää erillinen taiteeseen investoitava summa. Näin taiteen kustannukset sisältyvät rakennuksen tai kohteen investointikustannuksiin.

Kun kyseessä on kasvun ja oppimisen tai elinvoiman toimialan palveluita varten toteutettava yli viisi (5) miljoonaa euroa maksava pysyväksi tarkoitettu rakennus- tai peruskorjaushanke, tavoitteena on varata taiteelle 0,5-1 prosenttia investoinnin kokonaissummasta.

Rahoitusta on mahdollista hankkia myös muista lähteistä huomioiden erilaiset avustukset, lahjoitukset ja yritys yhteistyön mahdollisuudet.

4.2 Taidekaupunginosat ja kaavoitukseen liittyvät velvoitteet

Kun ulkopuoliset toimijat rakentavat kaupungin omistamalle maalle, voidaan rakentajia velvoittaa osallistumaan taiteen toteutukseen. Taidevelvoitteet osana kaupunkikehityshankkeita ovat nykyään yleisiä eripuolilla Suomea. Ne ovat käytössä esimerkiksi Kuopion Savilahdessa, Tuusulan Rykmentinpuistossa, Tampereen Vuoreksessa ja Jyväskylän Kankaan alueella. Porvoon Länsirannalla tätä menettelyä on noudatettu menestyksekkäästi jo vuodesta 2014 alkaen.

Termillä taidekaupunginosa tarkoitetaan aluetta, jossa sen rakentajia velvoitetaan osallistumaan alueen taiteen toteuttamiseen. Taiteen tavoitteet, periaatteet ja rahoitustavat määritellään alueelle laadittavassa taideohjelmassa. Porvoossa tällaisia alueita on tällä hetkellä kaksi: Länsiranta sekä Porvoon puistokatu ympäristöineen. Mahdollisista tulevista taidekaupunginosista tehdään erillinen päätös. Ehdotuksen näistä tekee kohdassa 8. määritelty julkisen taiteen ohjausryhmä.

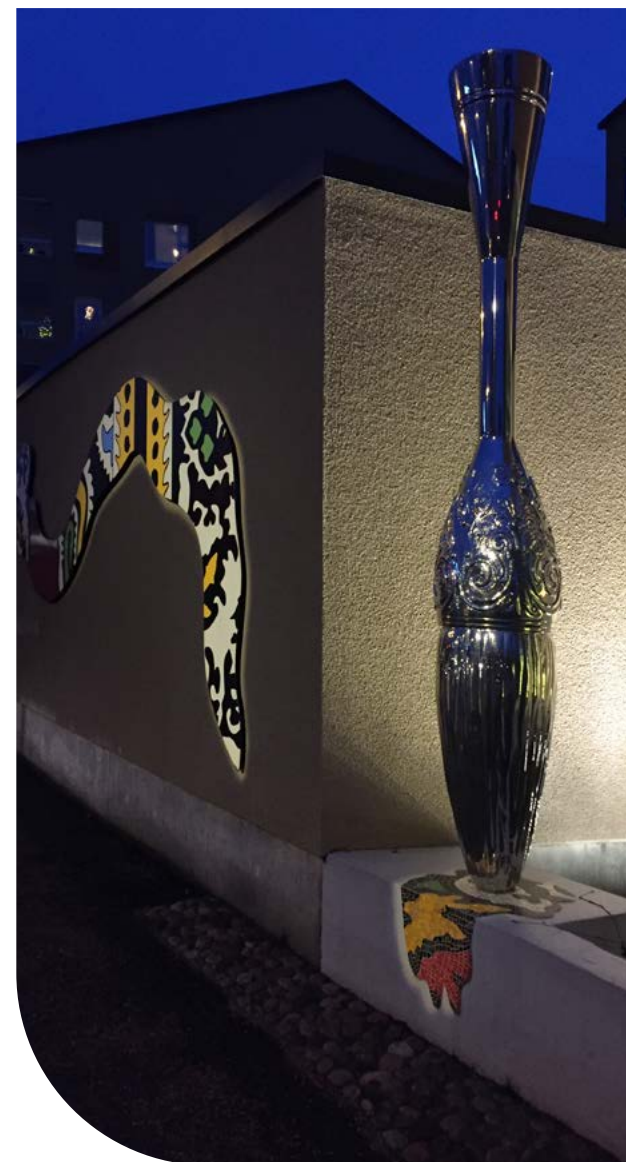
Rahoitustapa

Taidekaupunginosan taidevelvoite määritellään aina osana alueelle laadittavaa taideohjelmaa. Porvoon Länsirannalla sekä Porvoon puistokadulla taidevelvoite määräytyy rakennusoikeuden kerrosneliöiden mukaan. Tällä hetkellä taidevelvoite on 22 €/k-m², ja se on voimassa vuoteen 2028. Sen jälkeen taidevelvoitteen määrää tarkastetaan viiden vuoden välein.

Jos tontti vuokrataan eikä myydä, taidevelvoite on samansuuruinen kuin tontin myynnin yhteydessä (nyt 22 €/k-m²). Taideraha laskutetaan yhdellä kerralla tontin vuokrasopimuksen allekirjoittamisen yhteydessä.

Taidevelvoite voidaan määritellä myös prosenttiosuutena tontin myynti- tai vuokrahinnasta.

Porvoon Länsirannan ja Porvoon puistokadun osalta käytäntönä on, että kun kohteeseen asetetaan taidevelvoite, hankkeelle perustetaan tasetili. Tontinluovutuksen yhteydessä laskutettu raha tilitetään tasetilille. Varoja voidaan käyttää taiteen toteuttamisen lisäksi myös koordinointiin, tapahtumiin ja kaupungin vastuulle jäävien teosten huoltoon ja ylläpitoon.

Magic Stroke, Åsa Maria Bengtson, 2019, kuva Frei Zimmer.

5 Julkisen taiteen lupaprosessit

Kaupunkiympäristöön toteutettavat taidehankkeet vaativat lupia kuten muutkin ympäristöömme vaikuttavat hankkeet. Lupaprosessit taidehankkeen toteuttamiseksi vaihtelevat sen mukaan, onko kyse pysyvästä vai väliaikaisesta teoksesta, sijoittuuko teos kaupungin hallinnoimaan kiinteistöön, osaksi kaupungin hallinnoimia ulkotiloja vai toteutuuko taide osana aluekehityshanketta tai yhteistyössä yksityisen toimijan kanssa.

Teoksen mahdollinen luvan tarve tulee selvittää joko ennen taiteilijan luonnosvaihetta tai viimeistään luonnosvaiheen aikana. Lupakäytännöissä noudatetaan voimassa olevaa lainsäädäntöä ja Porvoon kaupungin rakennusjärjestystä.

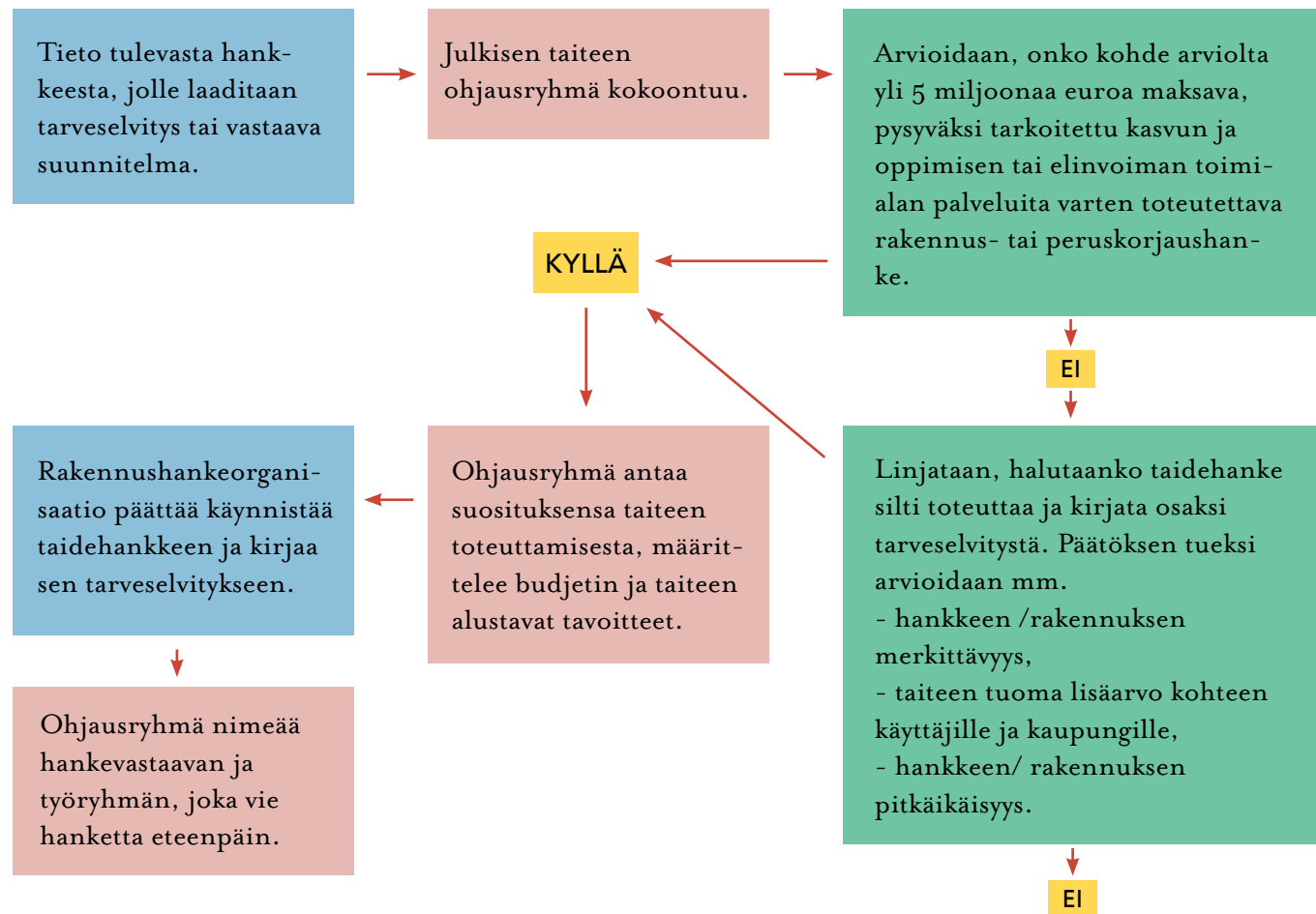

6 Taidehankinnan prosessit

Taidehankinnan prosessi sisältää seuraavat vaiheet riippumatta siitä, toteutuuko taidehanke osana rakennushanketta, infrahanketta vai yksityisen toimijan toteutuksena. Yksinkertaistettuna prosessi on seuraava:

1. Päätös taidehankkeesta
2. Taideohjelman, taidesuunnitelman tai taidekonseptin laatiminen
3. Taiteilijavalinta
4. Luonnosvaihe
5. Toteutusvaihe
6. Vastaanotto
7. Tiedotus ja julkistaminen

6.1 Taidehankinta osana kaupungin omaa infra- tai rakennushanketta

Toimet hankkeen käynnistytksen jälkeen:

Rakennushankkeiden prosessin vaiheet

Kaikissa uudis- ja korjausrakentamisessa edetään ennakoitavien vaiheiden mukaisesti ja taide huomioidaan osana tätä prosessia

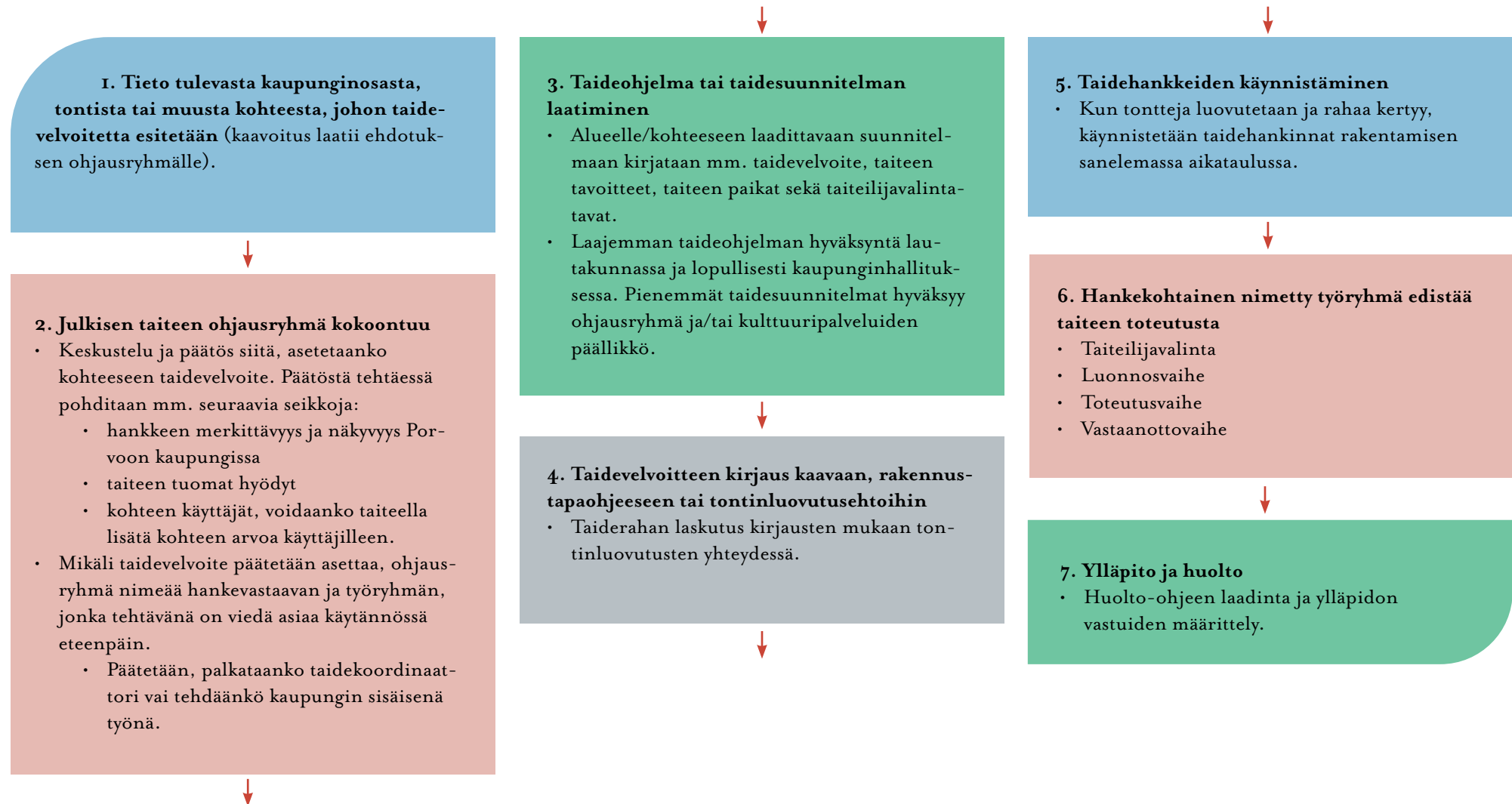

Yhteensä 22–45 kk

6.2 Taidehankinta kaupungin ulkopuolisen toteuttajan tekemänä

Kun kaupunki velvoittaa ulkopuolisen toimijan taidehankkeeseen kaavassa, rakennustapaohjeessa tai tontinluovutuksessa, toimitaan seuraavan kaavion mukaan.

7 Porvoon kaupungin periaatteet julkisen taiteen hankintaan

7.1 Julkinen taide osana Porvoon kaupungin taidekokoelmaa

Porvoon kaupungilla on kolme taidekokoelmaa: Porvoon kaupungin taidekokoelma, Yrjö A. Jäntin taidekokoelma ja Walter Runebergin veistuskokoelma. Kokoelmissa on yhteensä noin 2 000 teosta. Porvoon museo tuottaa kaupungille museopalveluja, joihin sisältyy kokoelmien hoito.

Kaupungin julkinen taide on osa kokoelmaa. Kun hankinnan kohteena on julkinen taideteos, taiteilijavalinnoissa voidaan huomioida tekijän suhde Porvooseen, mutta se ei ole ensisijainen lähtökohta valinnalle. Taiteilijavalinnoissa pyritään huomioimaan kokoneiden tekijöiden rinnalla myös nuoria ja uransa alkuvaiheessa olevia taiteilijoita sekä edistämään erityisesti porvoolaisten taiteilijoiden ja taidealan opiskelijoiden osallisuutta ja näkyvyyttä. Julkista taidetta hankittaessa kiinnitetään huomiota erityisesti neljään seikkaan, jotka ovat:

1. teoksen taiteellinen laatu,
2. tekijän ammatillinen osaaminen, kyky tuottaa tavoitteita vastaava teos ja tuotannon tekninen laatu,
3. taideteoksen sopivuus kohteeseensa,
4. teoksen elinkaari, huollon ja ylläpidon mahdollisuudet.

15/24

7.2 Julkinen taide ja hankintalaki

Julkisten taideteosten hankinnassa sovelletaan Porvoon kaupungin yleisiä hankintaohjeita ja taidealaa koskevaa lainsäädäntöä. Hankintalakia sovelletaan taidehankinnoissa silloin, kun lain mukaiset kynnysarvot ylittyvät.

Hankintalakia tulee soveltaa niin suorissa taidehankinnoissa kuin tilausteoksissa, ja niihin liittyvissä ostopalveluissa. Hankintalain mukaisesti taidehankinnoissa suoramarkkinointi on mahdollinen, kun hankinnan tarkoituksena on ainutkertaisen taideteoksen ja taiteellisen esityksen luominen tai hankkiminen (Hankintalaki 27 §). On kuitenkin huomioitava, että tämä peruste koskee vain hankittavaa taideteosta, ei siihen liittyviä rakenteita tai tekniikkaa, jos kaupunki on niiden tilaaja.

7.3 Mahdollisia taiteilijavalintatapoja

On olemassa lukuisia tapoja valita taiteilija toteuttamaan julkista taidetta. Alla on esitelty eri tapoja, joiden joukosta valitaan aina kohteeseen parhaiten soveltuva käytäntö. Porvoon kaupunki sitoutuu noudattamaan Suomen Taiteilijaseuran ohjeistusta koskien eri taiteilijavalintatapoja. Lisätietoja saa Suomen Taiteilijaseuran ylläpitämältä Julkinen taide -verkkosivustolta: <https://www.julkinentaide.fi/fi>

Portfoliohaku

Portfoliohakua käytetään kohteissa, joissa halutaan esille suurempi kirjo kohteesta kiinnostuneita taiteilijoita. Tässä menetelmässä taiteilijat ilmoittautuvat hankkeeseen lähettämällä sovitun sisältöisen ja muotoisen esittelyn tuotannostaan määräaikaan mennessä.

Portfoliohaun lopputuloksena voi olla yksi tai useampi suora tilaus, kutsukilpailu tai rinnakkainen luonnostilaus joukolle taiteilijoita. Portfoliohaun yhteyteen voidaan kiinnittää kuraattori tai vertaisarvioija valitsemaan soveltuvimpia tekijöitä tai kokoamaan työryhmä toteutettavan kokonaisuuden ympärille.

Rinnakkainen luonnostilaus

Rinnakkainen luonnostilaus on malli, jossa useammalta taiteilijalta tilataan luonnos samanaikaisesti samaan kohteeseen, mutta keskustelu heidän kanssaan on avointa prosessin aikana toisin kuin kutsukilpailussa, joka on anonyymi.

Kaikille taiteilijoille maksetaan työstä luonnospalkkio ja tilaaja saa useamman luonnoksen arvioitavakseen. Toteutussopimus tehdään vain valitun taiteilijan kanssa. Taiteilijat rinnakkaiseen luonnostilauksen voidaan valita suoravalinnalla tai avoimen portfoliohaun kautta.

Suora tilaus

Tilanteessa, jossa esimerkiksi kohteen aikataulun kiireellisyys vaatii nopeaa toimintaa, voidaan tehdä suora tilaus. Suora tilaus saattaa olla paikallaan myös tilanteissa, joissa taiteen nivominen osaksi muuta suunnittelua vaatii tavallista enemmän yhteensovittamista tai taiteen toteutus vaatii erityisosaamista, jonka osajia tiedetään olevan niukasti.

Taidekilpailut

Taidekilpailu voi olla avoin tai kutsukilpailu. Avoin kilpailu voi tuottaa lopputuloksena yllättäviä ja mielenkiintoisia ideoita sekä julkisuutta hankkeelle, mutta on muita tapoja työläämpiä hallinnoida ja toteuttaa. Avoimessa kilpailussa rajataan yleensä osallistumismahdollisuus kuvataiteen ammattilaisille. Osallistuminen ja arviointi ovat anonyymejä.

Kutsukilpailulla varmistetaan kiinnostavien ja ammattitaitoisten taiteilijoiden mukaan saaminen, mutta ehdotuksia saadaan vain rajattu määrä. Vaikka kilpailun osallistujat valitaan tietoisesti, itse kilpailu käydään anonyymisti ja arviointiryhmä saa tiedon ehdotusten tekijöistä vasta päätöksen tehtyään.

Kilpailu voidaan käydä myös kaksivaiheisena siten, että avoimen vaiheen perusteella valitaan ehdotuksista parhaat kutsukilpailumaiseen toiseen vaiheeseen.

Kilpailut voivat olla perusteltuja etsittäessä taiteilijoita ja sopivia teoksia kaupunkikuvallisesti merkittäviin kohteisiin, joissa käytettävä budjetti on riittävän suuri.

Avoin ja läpinäkyvä taiteilijavalinnan prosessi vahvistaa luottamusta ja tukee tuloksellista yhteistyötä.

KUKA?

8 Julkisen taiteen ohjausryhmä

Porvoon kaupungilla ei ole aiemmin ollut nimettyä toimijaa, joka edistäisi, valvoisi ja ohjaisi koko kaupungin julkisen taiteen hankintoja. Länsirannan ja Porvoon puistokadun taidehankkeille on nimetty ohjausryhmä, jonka tehtäviin kuuluu talouden valvonta, raportointi kaupungille sekä päätökset hankintaprosessin käynnistämisestä. Lisäksi ryhmä on vastannut taidekoordinoinnin kilpailutuksesta, palvelun tarjoajan valinnasta ja taiteen hankintaryhmän nimeämisestä. Länsirannan ja Porvoon puistokadun taiteen ohjausryhmässä ovat edustettuina kaupunkisuunnittelu, kulttuuripalvelut ja taloushallinto.

Porvooseen perustetaan koko kaupungin hankkeita ohjaava ja edistävä julkisen taiteen ohjausryhmä, joka koostuu eri toimialojen ja kaupungin sidosryhmien edustajista. Tämän ohjausryhmän tehtävät painottuvat hallinnolliseen työhön sekä esitysten ja ehdotusten tekemiseen siten, että taide tulee huomioiduksi toimitilojen rakennuttamisessa ja kaupunkisuunnitteluhankkeissa julkisen

taiteen periaatteiden mukaisesti. Ohjausryhmän työtehtävänä on myös valvoa ja arvioida teosten taiteellista laatua. Lisäksi ryhmä varmistaa, että hankittavat teokset ovat teknisesti toteutettavissa ja että hankkeen aikana käydään tarvittava vuoropuhelu käyttäjän edustajien kanssa.

Kaavoituksen ja tarvesuunnittelun alkuvaiheessa ohjausryhmä tekee ehdotuksen taideohjelman tai -suunnitelman laatimisesta ja esittää kohteita, joihin taide tulisi kytkeä. Julkisen taiteen ohjausryhmä tekee lisäksi ehdotukset kunkin hankkeen rahoitusmallista ja taidehankkeiden organisoinnista. Julkisen taiteen ohjausryhmään nimetään

Jokirannan ääniteoskokonaisuuden julkistus 2022, kuva Frei Zimmer.

edustajat seuraavilta toimialoilta: konsernipalvelut (toimitilat), kaupunkikehitys (kaupunkisuunnittelu) ja elinvoima (kulttuuripalvelut).

Ohjausryhmällä ei ole erillistä määrärahaa, vaan taiteen kustannukset sisällytetään hankkeisiin. Julkisen taiteen ohjausryhmä kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Julkisen taiteen ohjausryhmä perustetaan määräajaksi 2032 asti. Sen jälkeen arvioidaan, ovatko ryhmän työtehtävät ja käytännöt vakiintuneet siten, ettei ryhmälle ole enää tarvetta.

Galleria katu, Annika Bergvik-Forsander 2021, kuva Frei Zimmer.

8.1 Toimijoiden roolien määrittely

a. Kaupunkiorganisaation rooli (lautakunnat ja poliittiset päättäjät)

Julkisen taiteen periaatteet hyväksytään sekä lautakunnissa että kaupunginhallituksessa. Jos periaatteita halutaan muuttaa, on muutokset vietävä samoihin elimiin hyväksyttäväksi.

b. Kaupunkisuunnittelu

Kaupunkisuunnittelulla ohjataan kaupungin maankäyttöä, rakentamista ja elinympäristön laatua pyrkimyksenä vaikuttaa siihen positiivisesti. Kaupunkisuunnittelusta nimetään edustaja julkisen taiteen ohjausryhmään. Kaupunkisuunnittelun edustaja varmistaa, että uudet kaupunginosat ja muut laajemmat kohteet tuodaan julkisen taiteen ohjausryhmän käsiteltäväksi niin varhaisessa vaiheessa, että taiteen mukaan ottaminen hankkeisiin on mahdollista.

c. Toimitilat

Toimitilat huolehtii kaupungin tilaomaisuudesta, sen uudisrakentamisesta ja ylläpidosta. Toimitiloihin kuuluvat tilahankkeiden valmisteluprosessit, kuten kustannusarviot, hankesuunnittelu ja aikataulutus. Toimitilojen edustaja nimetään osaksi julkisen taiteen ohjausryhmää. Hänen vastuullaan on tuoda toimialan vastuulla olevat hankkeet esille tarpeeksi ajoissa, jotta mahdolliseen taidehankkeeseen voidaan

varautua. Hankesuunnitteluvaiheessa määritellään tarkemmin taiteen budjetti osana kokonaisuutta.

d. Kulttuuripalvelut

Kulttuuripalveluiden vastuulla on tuottaa porvoalaisille ja kaupungissa vieraileville monipuolisia taide- ja kulttuurielämyksiä, joihin myös kaupungin julkinen taide kuuluu. Kulttuuripalveluiden edustaja (1–2 henkilöä) nimetään osaksi julkisen taiteen ohjausryhmää ja edustaja toimii myös ryhmän puheenjohtajana. Kulttuuripalvelut vastaa julkista taidetta koskevien verkkosivujen päivittämisestä ja laajemmin taiteen viestinnästä.

e. Rakennusvalvonta

Rakennusvalvonnalla on rooli julkisen taiteen hankkeissa niiden luvittajana. Katso lisätietoja kohdasta 5.

f. Kaupunki-infra

Kun julkinen teos sijoittuu osaksi kaupungin omistamaa viherympäristöä tai infraa, sen huolto ja ylläpito jää yksikön vastuulle. Kun teosta suunnitellaan osaksi kaupunki-infraa, tulee yksikön edustajia kuulla luonnosvaiheessa erityisesti huollon ja ylläpidon näkökulmista.

g. Maapolitiikka

Vastaa mahdollisen taidevelvoitteen laskuttamisesta yksityisiltä toimijoilta.

h. Käyttäjät kohteen mukaan

On tärkeää kuulla ja ottaa huomioon käyttäjien näkemyksiä ja toiveita osana taidehankkeita. Käyttäjän edustajat kutsutaan mukaan työryhmään, kun taidehankinta käynnistetään. Esimerkiksi koulu- tai päiväkotihankkeissa käyttäjiä ovat henkilöstön lisäksi lapset ja nuoret. Taide tulee suunnitella jokaiseen kohteeseen siten, että se tuo käyttäjilleen lisäarvoa eikä hankaloita tai vaikeuta kohteen varsinaisia toimintoja. Tämän määrittelyssä käyttäjät ovat avainasemassa.

i. Porvoon museo

Porvoon museon vastuulla on erityisesti kaupungin julkisen taiteen dokumentointi ja luettelointi sekä kokoelmateosten sijoittaminen. Porvoon museoiden edustaja kutsutaan mukaan työryhmään, kun taidehankinta käynnistetään. Museon roolina on tuoda ryhmään taiteen asiantuntijuutta.

j. Ulkopuoliset taiteilijajäsenet

Länsirannan ja Porvoon puistokadun taidehankkeissa osana nimettyä taiteenhankintaryhmää on ollut Porvoon taiteilijaseuran nimeämä taiteilijajäsen. Paikallisten ammattitaiteilijoiden näkemys on tärkeä huomioida taidekaupunginosien lisäksi myös muissa kaupunkia koskevissa taidehankkeissa.

k. Ostettava asiantuntijapalvelu

Kun kyseessä on taidehanke, jonka koordinointiin kaupungin omat resurssit eivät riitä, voidaan työhön palkata ulkopuolinen taidekoordinaattori. Toimija voidaan palkata hankekohtaisesti tai puitesopimusjärjestelyllä useammaksi vuodeksi hankintalain ja kaupungin hankintalinjaukset huomioiden. Taidekoordinaattori voi vastata taideohjelmien tai kevyempien taidesuunnitelmien laatimisesta, yksittäisten taidekohteiden koordinoinnista taiteilijavalinnasta teoksen luovutuksen asti tai laajempien kokonaisuuksien, kuten Länsirannan alueen taidekoordinoinnista.

Yksityiskohta teoksesta Jäljenjättäjät, Anne Meskanen-Barman, kuva Pekka Barman.

YLLÄPITO, OSALLISUUS JA Viestintä

9 Julkisen taiteen omistajuus, elinkaari, huolto ja ylläpito

Kaupungin omat julkiset teokset liitetään niiden valmistuttua Porvoon kaupungin taidekokoelmaan, jota hallinnoi kaupungin kulttuuripalvelut. Kokoelman museaalisesta hoidosta vastaa Porvoon museo. Teokset luetteloidaan osaksi museon kokoelmanhallintajärjestelmää.

9.1 Omistajuuden ja huoltovastuun määrittely

Taidehankkeiden omistajuus ja ylläpito voivat määräytyä usealla eri tavalla. Ylläpidolla tarkoitetaan teosten puhdistamista sekä tarvittavia pienehköjä huolto- ja korjaustoimenpiteitä. Konservointia vaativissa tilanteissa konsultoidaan Porvoon museota.

9.1.1 Kaupunki omistajana – taiteen rahoitus taidevelvoitteiden kautta

Kaikki kaupungin maalla sijaitsevat teokset ovat kaupungin omistuksessa ja huoltovastuun alla. Osa taidevelvoitteella kerätyistä varoista käytetään teosten huoltoon ja ylläpitoon.

9.1.2 Kaupunki omistajana ja taiteen maksajana

Julkisessa ulkotilassa olevien teosten ylläpidosta ja huollosta vastaa Porvoon kaupunki, käytännössä kaupunki-infra. Julkisiin rakennuksiin, kuten kouluihin sijoitetun taiteen ylläpidosta vastaa toimitilapalvelut silloin, kun teokset ovat kiinteästi asennettuja tai rakenteisiin integroituna. Tiloihin sijoitettujen irrallisten kokoelma-

teosten osalta konsultoidaan Porvoon museota ja hankitaan tarvittaessa ostopalveluita.

9.1.3 Yksityinen omistaja

Taloyhtiöiden tai muiden yksityisten omistajien tonteille sijoittuvat teokset ovat niiden omaisuutta ja huoltovastuulla. Jos teos joutuu ilkeivallan kohteeksi tai vahingoittuu tapaturmaisesti, kuuluu sen kunnostus taloyhtiön ja sen mahdollisen vakuutuksen piiriin.

9.1.4 Yhteisvastuulliset teokset

On tilanteita, joissa teosten huoltovastuu voi jakaantua yksityisen toimijan ja kaupungin kesken. Esimerkiksi Länsirannalle on toteutettu teoksia, joissa huoltovastuu on määritelty näin. Näissä tilanteissa on erityisen tärkeää määritellä vastuutahot selkeästi ja varmistaa, että kohteen huolto-ohje toimitetaan kaikille asianomaisille.

9.2 Julkisten teosten elinkaari ja takuu aika

Kun lähdetään hankkimaan julkista taidetta, on hyvä määritellä jo hankkeen alussa teoksen tavoiteltava elinkaari. Onko kyse väliaikaisesta teoksesta, elinkaareltaan rajatusta teoksesta vai tavoitellaanko sitä, että teos voisi olla kaupunkilaisten ylpeys vielä sadan vuoden päästä? Tavoite elinkaarelle tulee huomioida tekniikoita ja materiaaleja valittaessa. Lisäksi ennen luonnosvaihetta tulee pohtia, kuinka paljon teoksen huoltoon ja ylläpitoon ollaan valmiita panostamaan. Mikään teos tai muukaan rakenne ei pysy hyvänä ilman jatkuvaa huoltoa, mutta esimerkiksi valotaideteokset vaativat huoltoa eri lailla, kuin vaikkapa pronssista tehty veistos. Teoksen kohtaama mahdollinen ilkivalta on myös hyvä tunnistaa. Sijoittuuko teos esimerkiksi paikkaan, jossa ilkivalta on vuosien aikana mahdollista tai jopa todennäköistä, ja kuinka asiaan voidaan varautua esimerkiksi graffitisuojauksella tai varaosilla.

Taideteosten takuu aikojen osalta noudatetaan yleisiä vastuuseen liittyviä käytäntöjä (esimerkiksi Rakennustietokortti eli RT-kortti ja rakennusalan sopimusehdot). Pääsääntöisesti taiteilijalla on tuotevastuu teoksesta ja kaikille pysyville julkisille teoksille määritellään kahden (2) vuoden takuu aika.

9.3 Vastaanottovaiheen tehtävät

Teoksen valmistumisen jälkeen taiteilija laatii teokselle huolto-ohjeistuksen, jossa kerrotaan tarkasti teoksen valmistustapa, materiaalit, teokseen liittyvien tiedostojen ja dokumentointimateriaalin sijainti, teoksen huoltotavat sekä taiteilijan ja alihankkijoiden yhteystiedot. Huolto-ohjeet toimitetaan teoksesta vastaaville toimijoille, ja ne tallennetaan myös Porvoon museon kokoelmanhallintajärjestelmään. Menettely koskee sekä kaupungin hallinnoimia, että yksityisten toimijoiden hankkimia julkisia teoksia.

Teoksen valmistuttua suoritetaan vastaanototarkastus, jossa tilaaja tarkistaa, että teos vastaa laadittua luonnosta, sen perusteella laadittua sopimusta, ja että se on toteutettu asianmukaisella tavalla. Katselmuksessa ovat paikalla vähintään taiteilija ja tilaaja, ja siitä laaditaan tarkastuspöytäkirja.

Valmiille teokselle hankitaan teoskyltti, josta käy ilmi teoksen nimi, taiteilijan nimi, valmistusvuosi sekä harkinnan mukaan omistaja ja teoksen materiaalit. Kylttien tekstit ovat suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

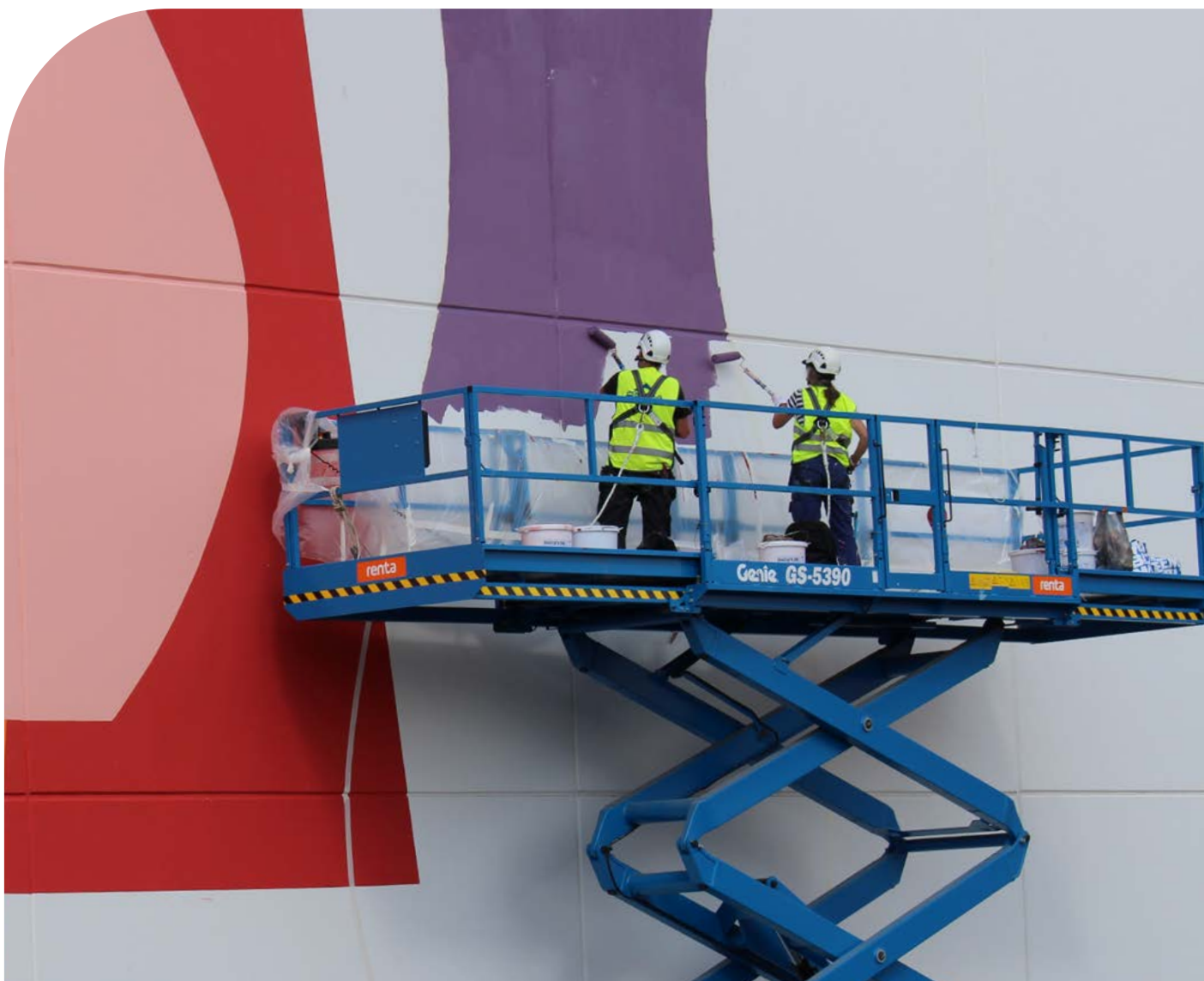
9.4 Julkisen taiteen poisto

Julkinen teos voidaan poistaa sijoituspaikastaan, jos toteutetun teoksen huolto ja ylläpito aiheuttavat ylitsepääsemättömiä vaikeuksia, korjaaminen ilkeivallan jälkeen on kohtuuttoman kallista suhteessa teoksen merkitykseen osana ympäristöä, teos ei pysy toistuvista yrityksistä huolimatta ehjänä tai se muuttuu vaaralliseksi ympäristölleen.

On myös mahdollista, että teoksen ympäristö tai kaupunkirakenne muuttuu siten, että alkuperäinen sijoituspaikka häviää. Tässä tapauksessa teokselle voidaan etsiä uusi sijoituspaikka. Uusi sijoituspaikka tulee aina hyväksyttäväksi taiteilijalla tai tekijänoikeuksien haltijalla.

Porvoon kaupungin kokoelmiin liittyvissä poistoissa esitykset tehdään yhteistyössä Porvoon museon ja kaupungin kulttuuripalvelujen kanssa. Päätöksen poistosta tekee kaupungin hallintosäännön määrittelemä viranhaltija.

Huolto-ohjeessa voidaan määritellä toimet poistotilanteessa. Mikäli huolto-ohje ei ota kantaa poiston jälkeisiin toimiin, niistä neuvotellaan taiteilijan tai tekijänoikeuksien haltijan kanssa.

Astrid Sylwanin Delphi-teoksen maalaustyötä, kuva Susanna Widjeskog / Porvoon museo.

10 Osallisuus julkisessa taiteessa

Osallisuus julkisessa taiteessa on tärkeä huomioida, ja se voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Yhteiseen kaupunkitilaan tai julkisiin rakennuksiin sijoitetut teokset tulevat osaksi kaupunkilaisten ja tilojen käyttäjien arkea. Siksi kaupunkilaisten ja tilojen käyttäjien kuuleminen ja osallistaminen julkisen taiteen prosesseissa on tärkeää. Myös Kuntalaki (22 §) velvoittaa kuntia osallistamaan asukkaitaan.

Julkinen taide prosesseineen on hieno mahdollisuus asukkaiden osallistumisen ja yhteisöllisyyden lisäämiseen. Osallistumisen kautta taide tulee lähemmäs käyttäjää ja vahvistaa kokemusta oman ympäristön omistajuudesta ja yhteenkuuluvuudesta. Toisinaan osallistuminen voi olla suunnattu jollekin rajatulle ryhmälle, esimerkiksi tietyn kaupunginosan tai tietyn taloyhtiön asukkaille tai yhden koulun oppilaille. Osallistamista voidaan tehdä taidehankkeiden eri vaiheissa alkaen taidepaikan tai taiteilijan valinnasta valmiin teoksen hyödyntämiseen pedagogisessa tarkoituksessa.

Erityisesti väliaikaiset taidehankkeet ovat hyviä mahdollisuuksia osallistaa kaupunkilaisia ja ottaa heidät mukaan tekemään omasta elinympäristöstään viihtyisämpiä. Lapset ja nuoret toivotaan huomioitavan erityisesti kouluihin ja päiväkoteihin sijoittuvissa taidehankkeissa siten, että heille tarjoutuu mahdollisuus osallistua ammattilaisen ohjaamaan taideprosessiin osana hankkeen toteutusta. Taidehankkeita voidaan myös ideoida ja toteuttaa yhteistyössä alueella toimivien taidekoulujen ja taidekasvatusta antavien tahojen kanssa.

10.1 Esimerkkejä osallistamisesta

Kyselyt ja äänestykset
taiteilijavalinnoista,
teosvalinnoista, teospaikoista

Osallistuvan budjetoinnin
hankkeet

Keskustelutilaisuudet,
työpajat ja seminaarit

Osallistuminen taiteen
tekemiseen, erityisesti
yhteisölliset taidehankkeet

Opastetut kävelyt ja
maastokäynnit

Teosesittelyt,
taiteilijatapaamiset,
julkistusjuhlat

Kaupunkilaisraadit
tai taiteilijaedustukset
pääöksenteossa

Väliaikaiset taidehankkeet

Porvoon puistokadun taideohjelmatyön asukastilaisuudessa vuonna 2024, kuva Frei Zimmer.

11 Viestintä

Porvoon kaupungin julkisesta taiteesta viestitään avoimesti ja matalalla kynnyksellä hankkeen eri vaiheissa, jotta asiasta kiinnostuneet kaupunkilaiset voivat seurata taidehankkeita ja osallistua halutessaan niitä koskevaan keskusteluun. Viestintää toteutetaan monikanavaisesti ja siinä noudatetaan kaupungin viestinnän käytäntöjä ja ohjeistuksia.

Tärkeitä viestinnän paikkoja ovat kaupunkilaisten osallistumisen mahdollisuudet kuten kyselyt, työpaikat ja tilaisuudet osallistua taiteen tekemiseen. Viestinnän rooli korostuu erityisesti taiteilijahakujen ja taidekilpailujen yhteydessä, jolloin hyödynnetään viestintäkanavina paikallisia ja valtakunnallisia taiteilijaseuroja. Myös teosluonnoksista ja valmistuneista teoksista tiedotetaan kaupunkilaisille laajasti.

Tällä hetkellä kaupungin julkisesta taiteesta viestitään ensisijaisesti seuraavissa kanavissa:

- Porvoon kaupungin verkkosivut ja sosiaalinen media,
- mediatiedotteet ja
- kohdistettu viestintä taiteilijoille, taidealan yhdistyksille ja järjestöille.

Viestinnän tavoitteena on, että porvoolaiset ja matkailijat löytävät helposti tietoa kaupungin julkisista taideteoksista, ajankohtaisista hankkeista ja tapahtumista.

